

ДУБОВИК
Ольга Юхимівна

ГАВРИЛЕНКО
Наталія Вікторівна

к.е.н., доцент
Одеський національний
економічний університет

ДОЦІЛЬНІСТЬ СТИМУЛЮВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

EXPEDIENCY OF STIMULATION OF THE SMALL AND MIDDLE BUSINESS

аспірант
Одеський національний
економічний університет

Статтю присвячено викладенню результатів наукового дослідження державного стимулювання підприємницьких структур в Україні.

Статья посвящена изложению результатов научного исследования государственного стимулирования предпринимательских структур в Украине.

The article is a result of scientific research of the state stimulation of small and medium enterprises in Ukraine

Ключові слова: податкова політика, малий і середній бізнес, державне регулювання.

Ключевые слова: налоговая политика, малый и средний бизнес, государственное регулирование.

Key words: tax policy, small and middle business, government control.

ВСТУП

В умовах міжнародного розподілу праці та глобалізації світової економіки, що поглиблюється, актуальності набувають процеси залучення суб'єктів малого й середнього бізнесу в інноваційну сферу господарства. Питаннями державної підтримки малого та середнього підприємництва в Україні займалися Варналіз З., Дрига С., Іванов Ю., Колесник Г, Чала Н., Шевченко А. та інші. Однак відсутні комплексні дослідження в цій сфері, присвячені конкретно «підтримці» середнього підприємництва та проблемам, які виникають у зв'язку зі стимулюванням малого бізнесу.

МЕТА РОБОТИ полягає у висвітленні доцільності стимулювання малого та середнього бізнесу.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є законодавство України, наукові праці, статистичні матеріали, ресурси Internet. Під час проведення дослідження використано методи структурно-логічного аналізу; метод порівнянь використаний при аналізі показників розвитку малого та великого бізнесу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Для нормальної діяльності малого й середнього бізнесу необхідно забезпечити оптимальне поєднання інтересів держави, споживачів і суб'єктів бізнесу. А для цього слід ввести впорядковану й ефективну норма-

тивно-правову базу малого та середнього бізнесу, яка стимулюватиме розвиток бізнесу і створюватиме сприятливі умови для тих, хто готовий почати та продовжити свою справу. Принциповим моментом у розробці державної політики у сфері малого й середнього бізнесу є визначення об'єкта державної підтримки, а саме – встановлення критеріїв віднесення суб'єктів господарювання до малого та середнього бізнесу. При цьому важливо, щоб, з одного боку, були чітко позначені межі всього сегмента, до якого можна було б застосовувати заходи стимулювання загального характеру, спрямовані на захист інтересів представників малого й середнього бізнесу (далі – МСБ). З другого боку, необхідно забезпечити достатню гнучкість у критеріях. Дуже важливо, щоб критерії дозволяли виділяти як на державному, так і на регіональному рівнях підкатегорії суб'єктів підприємницької діяльності, що потребують спеціальних видів підтримки або стимулювання. Наприклад, щоб у рамках програм розвитку малого та середнього підприємництва можна було б передбачити ряд спеціальних стимулів для підприємців-початківців або інноваційних фірм, або ж творчих, нетрадиційних і соціально орієнтованих форм підприємництва.

З 19 квітня 2012 року набрав чинності Закон № 4618 [1], у результаті чого Закон № 2063 втратив силу [2]. Порівняно з Законом № 2063 Закон № 4618 став більш об'ємним, у ньому з'явилися нові поняття та змінилося коло осіб, для яких передбачено допомогу держави. На перший погляд такі зміни є позитивними, адже тепер держава має намір не лише підтримувати, а й розвивати

малий бізнес, а разом із ним і середній, чого раніше не було.

Одним із ключових нововведень, встановлених у Законі № 4618, є принципово новий підхід до критеріїв виділення суб'єктів малого (в тому числі мікропідприємництва) і середнього підприємництва, що сприяло внесенню відповідних змін до Господарського Кодексу України [3]. Отже, нині встановлено прямий зв'язок між Законом № 4618 і Господарським Кодексом, в якому визначені поняття суб'єктів малого й середнього підприємництва. Раніше, у період дії Закону № 2063, такого зв'язку не було. Норми гл. 1. «Спрощена система оподаткування, обліку та звітності» розділу XVI Податкового Кодексу України також мають певну схожість у переліку осіб, які не можуть бути платниками єдиного податку згідно з п. 291.5 ПКУ [4].

Серед суб'єктів малого підприємництва Господарський кодекс виділяє підкатегорію суб'єктів мікропідприємництва, проте необхідність запровадження підкатегорії суб'єктів мікропідприємництва наразі незрозуміла, оскільки Закон № 4618 не надає для них жодних переваг порівняно з іншими категоріями суб'єктів підприємництва, на яких він поширюється.

Якими ж перевагами зможуть скористатися суб'єкти малого та середнього підприємництва? Закон № 4618 містить багато декларативних норм про підтримку малого бізнесу, конкретні ж види державної підтримки визначено в ст. 15 – це фінансова, інформаційна та консультативна підтримка. Основні види фінансової підтримки прописано в ст. 16 – це, перш за все, підтримка, пов'язана з кредитуванням діяльності зазначених суб'єктів. Але одним тільки Законом № 4618 не обмежуються переваги суб'єктів малого та середнього підприємництва. Податковий кодекс також встановлює для них ряд особливостей. Хоча тепер змін потребує і Податковий кодекс, адже в ньому як і раніше фігурують малі та середні підприємства (в термінології, що діяла до набрання чинності Законом № 4618),

а не суб'єкти малого та середнього підприємництва, як це передбачено чинними положеннями ГКУ.

Аналізуючи норми Закону № 4618, можна констатувати, що середні підприємства не можуть користуватися державною підтримкою. Отже, умови для підтримання середнього бізнесу в Україні відсутні. Український середній бізнес за розмірами та масштабами операцій значно відстає від європейського. У країнах-членах Євросоюзу середні підприємства складають 1% від загальної кількості підприємств, але при цьому забезпечують 20% від загального обороту підприємств і 17% від загальної зайнятості. В Україні середні підприємства складають 1,2% від загальної кількості підприємств, дають 37% від загального обороту і 32,1% від загальної зайнятості, що є доволі позитивним [6].

Малий бізнес в Україні немає серйозних стимулів ставати середнім бізнесом. Зростаючим малим підприємствам легше штучно поділитися на 2–3 нові бізнеси, ніж перейти в категорію середнього, щоб не втратити податкові пільги, не ускладнювати звітність, не ставати помітним для перевіряючих органів. Розширення сектора малих підприємств, яке декларується, – це штучний ріст, що має на меті оптимізацію управління або створення нових майданчиків для перекладу нагромаджених боргів. Це ріст, пов'язаний із діленням на декілька юридично самостійних підприємств, що фактично представляють єдиний бізнес. Велике занепокоєння викликає специфічна особливість державної політики, яка стимулює взаємозв'язок великого та середнього бізнесу з малим лише шляхом ухилення від оподаткування та інших форм економічних порушень. Малий бізнес не лише не є основним джерелом забезпечення зайнятості, але й призводить до ліквідації великих підприємств, у зв'язку з чим втрачається колосальна кількість робочих місць і податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів. Проаналізуємо діяльність малих і великих підприємств на підставі даних, узагальнених в табл. 1.

Таблиця 1

Загальні показники розвитку малого та великого підприємництва [5]–[8]

Показник	2000	2001	2002	2004	2006	2010	2011	відхилення	
								абсолютне	2011 у % до 2000
Кількість малих підприємств, тис. од.	217,9	233,6	253,7	283,4	307,4	373,7	348,3	+130,4	159,8
Кількість великих підприємств, од.	11379	9696	9507	9379	8770	2491	2165	-9214	19%
Обсяг реалізованої продукції малими підприємствами, млрд. грн	437,8	479,1	497,3	746,3	694,2	484,4	523,6	+85,8	119,59
Обсяг реалізованої продукції великими підприємствами, млрд. грн	176,91	204,16	222,32	456,79	694,2	1640,3	2045,2	+1868,3	+1156
Кількість зайнятих працівників на малих підприємствах, тис. осіб	1730,4	1818,7	1932,1	1978,8	2339,0	2145,7	2070,8	+340,4	119,67
Кількість зайнятих на великих підприємствах, тис. чол.	4534,7	4278,3	38967,2	35243,4	3189,9	3305,3	3375,7	-1159	74,44

Як показує статистичний огляд, весь період дослідження характеризується вкрай нерівномірним розвитком малого та середнього бізнесу. Але саме великі підприємства мають суттєвий вплив на вирішення проблеми зайнятості, хоча спостерігається скорочення чисельності зайнятих. У 2011 р зайнятість на великих підприємствах становила 44,44% порівняно з 2000 р. Стійкою також є тенденція зростання обсягів товарів і послуг, які виробляють великі підприємства. Отже, порівняння трудового й виробничого потенціалу свідчить на користь великого бізнесу. І якщо, в результаті ліквідації одного великого підприємства, яке буде дробитися на малі форми для отримання державної підтримки, держава втратить 1849 робочих місць (кількість найманих працівників на одному великому підприємстві в 2010 р.) і податкові надходження до бюджетів усіх рівнів, постає питання: чи так необхідно стимулювати весь малий бізнес? Розмежування понять «підприємництво», «малий бізнес» і «підприємництво у малому бізнесі» є необхідним з огляду на виконання державою функції регулювання економіки, в тому числі й у сфері малого бізнесу. При цьому принциповою відмінністю підприємництва слід вважати інноваційну складову, яка не завжди пов'язана з розміром підприємства. Малий бізнес, як форма організації, може функціонувати в різних сферах діяльності, але не обов'язково він має інноваційний характер. Така неузгодженість у понятійному апараті виникає внаслідок того, що, як правило, більшість інноваційних досягнень впроваджується через малі та середні підприємства.

ВИСНОВКИ

Аналіз норм Закону № 4618 навів нас на думку, що скористатися більшістю його положень неможливо. Крім загальних декларативних фраз типу «створення умов», «сприяння участі», «налагодження співпраці», «підготовки пропозицій», «розробки програм» тощо, у ньому мало чого є конкретного, що може зацікавити підприємця

громадськість. В умовах, що склалися, без політики, яка спеціально проводиться на державному рівні, зі стимулювання розвитку малого й середнього підприємництва реалізувати потенціал середньої форми господарювання вкрай складно. Державна політика підтримки та розвитку малого й середнього бізнесу повинна формуватися з урахуванням того, що переважно велике і середнє підприємство як один із провідних секторів економіки багаторазово в чому визначає темпи економічного зростання, стан зайнятості населення, структуру та якість валового національного продукту, сприяє зростанню чисельності середнього класу, захищає економіку від інфляційних сплесків.

Література:

1. Закон України «Про розвиток і державну підтримку малого та середнього підприємництва» від 22 березня 2012 р. – № 4618-VI // «Голос України» від 18.04.2012 р. № 70.
2. Закон України «Про державну підтримку малого підприємництва» від 19.10.2000 р. № 2063-III // <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2063-14>
3. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. Поточна редакція – Редакція від 30.10.2012, підстава 5213-17.
4. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. Поточна редакція - Редакція від 02.11.2012, підстава 5412-17. // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
5. Державний комітет статистики [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів господарювання» / за ред. І.М. Жук / Державна служба статистики України. – Київ, 2011.
7. Статистичний збірник «Регіони України» / за ред. О.Г. Осауленка / Державна служба статистики України. – Київ, 2011.
8. Діяльність суб'єктів господарювання 2009: статистичний збірник. / Державна служба статистики України. – Офіц. вид. – К., 2010. – 266 с.

КОНСУЛЬТАЦІЇ

СКЛАДАННЯ ЗВЕДЕНОЇ ПОДАТКОВОЇ ЗВІТНОСТІ У ПИТАННЯХ ТА ВІДПОВІДЯХ

Роз'яснення надається відповідно до Узагальнюючої податкової консультації, затвердженої Наказом Державної податкової служби від 21.12.12 №1177.

Запитання. Які підстави надають право складання зведеної податкової накладної?

Відповідь. Виключними підставами для складання зведених податкових накладних є: безперервний або ритмічний характер постачання, постійні зв'язки постачальника з покупцем, обов'язкове підтвердження фактичних обсягів постачання товарів/послуг реєстром товаротранспортних накладних чи інших відповідних супровідних документів, згідно з якими здійснено постачання товарів/послуг.

Визначена договором або фактична ритмічність оплати не є самостійною підставою для складання зведеної податкової накладної.

Запитання. З якою періодичністю постачальники товарів/послуг мають право скласти зведені податкові накладні виходячи з періодичності оплати?

Відповідь. Періодичність складання зведених податкових накладних визначається виходячи з умов оплати, передбачених у договорі. Зведена податкова накладна складається не рідше одного разу на місяць та не пізніше останнього дня місяця.

Запитання. Чи можуть складатися зведені податкові накладні на попередню оплату товарів/послуг (аванс), постачання яких має безперервний або ритмічний характер?

Відповідь. Ні. Порядок складання зведених податкових накладних не поширюється на попередню оплату товарів/послуг (аванс), що підлягають постачанню.

Запитання. Чи може складатися розрахунок коригування до зведеної податкової накладної?

Відповідь. Так, може, відповідно до ст. 192 ПК. В цьому випадку складання розрахунку коригування здійснюється за такою самою зведеною формою.

Запитання. Чи може бути складений один розрахунок коригування за зведеною формою до декількох зведених податкових накладних?

Відповідь. Ні, не може. «Зведений» розрахунок коригування складається відповідно до періодичності оформлення зведених податкових накладних. В одному «зведеному» розрахунку коригування не можуть коригуватися показники різних зведених податкових накладних.

Запитання. Чи має право платник, що скористався правом на складання зведених податкових накладних, одночасно складати на окремі операції з постачання товарів/послуг звичайні податкові накладні?

Відповідь. Так, має право. Одночасно зі складанням зведених податкових накладних платник має право (а в разі отримання авансової оплати – зобов'язаний) окремо складати звичайні податкові накладні на окремі (деякі) операції з постачання за правилом «першої події».

Анна Туманян
Юристконсульт ТОВ "ІКГ"Проект-А"
ao.tumanyan@gmail.com